

ISSN 2524-017X
DOI: 10.33663/2524-017X

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА імені В. М. КОРЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

АЛЬМАНАХ ПРАВА

ФЕНОМЕН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Випуск 16

Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права»
внесено до:

Переліку наукових фахових видань України
категорії «Б» у галузі юридичних наук
(081 «Право», 293 «Міжнародне право»)
(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 1643 від 28 грудня 2019 р.)

Міжнародної наукометричної бази даних
Index Copernicus International (Польща)
(листопад 2017 р.)

Київ – 2025

*Ігор Сергійович Окунєв,
докторант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
адвокат, кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0001-8133-1797*

НЕДОСТОВІРНІСТЬ ЯК ПРОЯВ НЕДІЙСНОСТІ У ПРАВІ

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем забезпечення ефективності правореалізації є проблема недійсності правових явищ, яка є наслідком їх невідповідності вимогам закону. До специфічних проявів такої недійсності у праві є недостовірність, що має безпосередній вплив на визнання окремих правових явищ недійсними. Проте відсутність нормативного закріплення поняття «недостовірність» у більшості актів чинного законодавства України ускладнює його однакове тлумачення та уніфіковане застосування.

Крім того, відсутність єдиних підходів до розуміння цієї категорії зумовлює правову невизначеність і відкриває можливості для зловживань у процесі застосування норм права. Це негативно позначається на стабільності правовідносин, підриває довіру до правових інститутів та ускладнює забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників правовідносин.

З огляду на наведене актуальним є доктринальне осмислення поняття, сутності та змісту недостовірності у праві як категорії права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, проблеми недостовірності в юридичній науці розглядалися на галузевому рівні, зокрема, в аспектах: використання обману в різних видах правовідносин публічного та приватного характеру; спростування недостовірної інформації та ін. Серед авторів, які зачіпали зазначену проблематику, – А. Бахаєва, М. Галянтч, О. Гусєв, О. Доценко, Д. Луспєник, І. Коваль, Т. Лежух, К. Можаровська, В. Політанський, М. Полудьонний, С. Шимон та ін.

Проте, незважаючи на наявність значного переліку наукових праць, присвячених вказаним проблемам, у юридичній науці до цього часу відсутні комплексні та ґрунтовні роботи з питань недостовірності правових явищ через призму теорії недійсності у праві.

Метою цієї статті є дослідження правової природи недостовірності як прояву недійсності у праві як категорії права, визначення її ознак, форм прояву та правових наслідків.

Основні результати дослідження. Поняття «недостовірність» з точки зору етимології означає відсутність у певного об'єкта характеристики достовірності, що насамперед потребує з'ясування змісту цього поняття.

Поняття «достовірність» є одним з ключових у низці гуманітарних і прикладних наук: лінгвістиці, філософії, логіці, журналістиці, юриспруденції та ін. Тлумачний словник української мови визначає достовірність як абстрактний іменник жіночого роду, утворений від прикметника «достовірний», що має таке значення: який не викликає сумніву, цілком правильний, точний [1, с. 158].

Достовірність як філософська категорія розглядається як термін, що позначає сприйняття істини чи переконань в істинності певного знання. Якщо достовірність характеризує відповідність знання дійсності, то вона фіксує фактичну істинність. Якщо ця відповідність є проблематичною чи є предметом суб'єктивного переконання, достовірність стає варіантною, залежно від змінних ситуацій прийняття того, що вважається суб'єктом незаперечним чи інтуїтивно очевидним. Те, що є достовірним для одного (індивідуального чи колективного) суб'єкта, може не мати статусу достовірного для іншого суб'єкта; те, що є достовірним для однієї епохи (часу), може стати недостовірним для іншої епохи (часу). Достовірність передбачає інтерсуб'єктивність, тобто стандарти, парадигми, норми (чи символи віри) аргументації, обґрунтування, демонстрування, свідчення, які визнаються колективним досвідом певного культурного середовища [2, с. 171]. З наведеного походить, що загалом достовірність є характеристикою (властивістю) певного об'єкта, яка полягає у

його відповідності дійсності, встановленим нормам і правилам, фактичним обставинам у конкретний історичний період часу.

Категорія «достовірність» може характеризувати різні об'єкти, залежно від певної сфери суспільного життя. Утім, для будь-якої з цих сфер науковці однакові: достовірність є насамперед фундаментальною вимогою щодо інформації. Загальновідомо, що всі економічні, політичні, культурні та інші зв'язки між суб'єктами так чи інакше опосередковуються інформацією (від лат. *informatio* – роз'яснення), тобто відомостями, які передають усним, писемним та іншими шляхами за допомогою умовних сигналів і технічних засобів. Зміст будь-яких відносин становить інформація, а зв'язки всередині суспільства полягають в обміні інформацією [3, с. 158].

Легальне визначення поняття «інформація» вперше було закріплено в Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ, яким було закладено правові основи інформаційної діяльності. Під інформацією цей Закон розумів документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Проте поправки до цього нормативно-правового акта згідно з Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 13 січня 2011 року № 2938-VI істотно змінили легальне визначення поняття «інформація». Чинна редакція Закону України «Про інформацію» оперує терміном «інформація» як будь-якими відомостями та/або даними, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (ст. 1) [4].

Водночас в одних випадках інформація виступає лише засобом комунікації суб'єктів правовідносин, а в інших – об'єктом правовідносин або елементом певного юридичного складу, що спричиняє настання визначених законом наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення правовідносин.

Узагальнюючою назвою для всіх юридично значущих джерел інформації, як визнається у доктрині права, є категорія «документ» (від лат. *documentum* – повчальний приклад; свідчення, доказ), під яким розуміють матеріальну форму відображення, поширення, використання і зберігання інформації, яка надає їй юридичної сили. Власне, за допомогою документів встановлюються й підтримуються відносини різного рівня і змісту (між державами; органами публічної влади, підприємствами, установами та організаціями в межах однієї держави; публічною владою і громадянами; фізичними особами) [5, с. 158].

У Законі України «Про інформацію» термін «документ» вживається у значенні матеріального носія, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі.

Отже, у правовій сфері інформація, що може бути засобом комунікації суб'єктів правовідносин, об'єктом правовідносин або елементом юридичного складу правовідносин, завжди характеризується як змістовим наповненням, так і відповідною формою вираження чи закріплення. Ці складові перебувають у взаємозв'язку, формуючи цілісну структуру, і не можуть розглядатися як автономні або незалежні одна від одної сутності. Зміст інформації відображає її внутрішню природу та визначає функціональне призначення у правовому регулюванні, тоді як форма слугує засобом зовнішньої реалізації інформації та вказує на специфіку її матеріалізації чи фіксації.

З огляду на значення інформації та документів у різних правовідносинах, на рівні закону закріплено принцип достовірності і повноти інформації, вимоги до інформації та документів (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про інформацію»).

Характеризуючи таку властивість інформації, як достовірність, остання визначається, зокрема, як: відповідність дійсності [6, с. 21]; здатність інформації об'єктивно відображати процеси та явища, що відбуваються в навколишньому світі [7, с. 21]; властивість інформації, яка визначає ступінь об'єктивного, точного відображення подій, фактів, що мали місце; відсутність помилок та упереджених суджень [8, с. 52]; наближеність інформації до першоджерела та адекватне сприйняття об'єкта розгляду суб'єктами системи інформаційного простору [9, с. 5]; принцип інформаційних відносин та основоположна вимога щодо інформації; відповідність, адекватність та ідентичність отриманих даних фактичним умовам [10, с. 57]; загальна властивість, яка визначає неспотворену частку в копії документа стосовно його оригіналу [11, с. 136].

До складання та оформлення певних документів також існують усталені вимоги, які, серед іншого полягають у тому, що документ не повинен суперечити чинному законодавству, має бути

достовірним. Наприклад, це стосується фінансової звітності підприємств, склад і форми якої встановлюється компетентним органом виконавчої влади, та повинна бути складена на підставі достовірних даних бухгалтерського обліку.

У процесуальному праві категорія «достовірність» виступає як певна характеристика доказів, яка має значення в процесі одержання та оцінки доказів. Достовірними є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи. Достовірність доказів у судовому процесі визнається ключовою вимогою науковою спільнотою України. Зауважується, що перевірка достовірності є фундаментом для оцінки доказів [12, с. 73–78], а здатність доказів забезпечувати достовірну інформацію у справі має вирішальне значення для її об'єктивного розгляду. Вимога достовірності доказів прямо закріплена в чинному законодавстві України з жовтня 2017 року.

З викладеного походить, що в загальнонауковому сенсі достовірність – це відповідність дійсності, фактам, ustalеним нормам. У праві вона виступає фундаментальною вимогою насамперед щодо інформації, яка є змістом юридично значущих дій, актів і правовідносин. Чинне законодавство не містить легального визначення поняття достовірності, проте вона визнається однією з ключових загальних характеристик інформації, а на нормативному рівні – закріплюється як один із базових принципів низки правовідносин. Достовірність інформації та документів є законодавчою вимогою, недотримання якої зумовлює дефекти певного юридичного складу та як наслідок – недійсність. Порушення відповідного принципу та недотримання вимоги до інформації та документів може зумовлювати їх недійсність і недійсність правових актів, прийнятих (вчинених) на підставі цих документів. Від достовірності (вірогідності) інформації залежить правомірність правових актів, рішень, дій або бездіяльності учасників правовідносин тощо. Відповідно, недостовірність – це те, що не відповідає дійсності, є помилковим, викривленим або неправдивим.

Основний Закон України визначає, що кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням і поширенням такої недостовірної інформації (ч. 4 ст. 32 Конституції України) [13].

Чинне законодавство України не містить дефініції «недостовірна інформація», у результаті чого сформовані уявлення про зміст цього поняття ґрунтуються переважно на наукових розробках і практиці правозастосування.

Тлумачний словник української мови визначає, що «недостовірний» означає: який викликає сумнів щодо правдивості, правильності [14, с. 300].

О. Доценко також зазначає, що недостовірною є така інформація, що викликає сумнів щодо правдивості, правильності [15, с. 61].

С. Шимон вказує, що недостовірною слід вважати інформацію про події, явища чи факти, які не мали місця взагалі (інформація вигадана) або ж перебіг яких спотворений у повідомленні (інформація викладена неправдиво) [16].

Т. Лежух зауважує, що інформація є недостовірною у разі її невідповідності дійсності [17].

Стала позиція Верховного Суду ґрунтується на тому, що недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) (постанови Великої Палати Верховного Суду від 7 грудня 2021 року у справі № 905/902/20, від 23 листопада 2022 року у справі № 2318/1249/2012) [18; 19].

Загальновідомо, що спростуванням є доведення хибності чи сумнівності певного положення (тези, твердження, судження, міркування). З цього походить, що спростування недостовірної інформації, по суті, вказує на те, що ця інформація з тих чи інших причин не відповідає дійсності, тобто є недійсною. В юридичній літературі зазначається, що недійсність у праві загалом об'єктивується в нездатності певного правового явища зумовлювати правові наслідки через невідповідність цього явища нормам законодавства, основу якого становить Конституція, у тому числі іншим актам законодавства, прийнятим відповідно до Конституції України [20, с. 162–164]. Отже, недостовірність інформації та/або документів можна розглядати як одну із форм недійсності у праві нарівні з іншими її формами (зокрема, з недійсністю правових актів).

Таке розуміння недостовірності як однієї з форм недійсності правових явищ набуває відображення в нормах різних галузей законодавства України, де за використання, поширення тощо недостовірної інформації передбачені відповідні негативні правові наслідки. Так, наведені вище конституційні положення про захист гідності, честі та ділової репутації, згідно з якими кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію, деталізуються у цивільному законодавстві. Відповідно до статей 94, 277 Цивільного кодексу України фізична чи юридична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на спростування цієї інформації [21].

Крім того, у цивільному законодавстві недостовірність також пов'язується з вчиненням правочину під впливом обману, що є підставою для визнання такого правочину недійсним (ст. 230 Цивільного кодексу України). У літературі обґрунтовано зазначається, що обман – це завжди протиправні вчинки (дії), які мають на меті створити хибне сприйняття дійсності, зумовлене неправильним, викривленим її відображенням. У цьому аспекті йдеться про випадки обману у формі активних дій, коли контрагентом стверджуються неправдиві факти про правочин, його елементи (правовий режим, характер, предмет, сторони правочину); заперечуються недоліки; вказуються перебільшення; здійснюються підробки і т. ін. [22, с. 12].

Виявлення недостовірності даних у документах, поданих здобувачем ліцензії на здійснення певного виду господарської діяльності, за нормами господарського законодавства може бути підставою для прийняття рішення органом ліцензування про відмову у видачі ліцензії за результатом розгляду заяви про отримання ліцензії або про припинення дії ліцензії повністю або частково (п. 2 ч. 3 ст. 13, п. 7 ч. 12 ст. 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII) [23].

Негативні правові наслідки, пов'язані з недостовірністю, передбачені також нормами інших галузей законодавства України.

Висновки. Поняття «недостовірність» у контексті теорії недійсності у праві означає невідповідність інформації, фактів, документів, інших явищ об'єктивній правовій дійсності.

Категорія недостовірності у праві застосовується до різних об'єктів матеріальних і процесуальних правовідносин, зокрема, до: 1) інформації як сукупності будь-яких відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді; 2) доказів як будь-яких даних, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи; 3) документів як матеріальних носіїв, що містять інформацію; 4) волевиявлення суб'єктів у певних правовідносинах.

Недостовірність є проявом недійсності у праві, оскільки може: бути самостійною формою останньої; слугувати юридичним фактом, що зумовлює недійсність та є її підставою; виступати ознакою недійсності.

Недостовірність може зумовлювати різні правові наслідки: недійсність правових явищ; настання юридичної відповідальності (цивільної, адміністративної, кримінальної).

У чинному вітчизняному правовому регулюванні критерії достовірності і недостовірності інформації та документів мають вагомий регулятивний потенціал й активно використовуються як засіб визначення меж правомірної поведінки суб'єктів правовідносин.

Критерії достовірності та недостовірності відіграють ключову роль у процесі юридичної кваліфікації певних об'єктів і діянь конкретних осіб, слугуючи основою для правозастосовної та інтерпретаційної практики.

Список використаних джерел

1. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 2: Г-Ж / ред. тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. 1971. 550 с.
2. Філософський енциклопедичний словник / за заг. наук. ред. В.І. Шинкарук; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
3. Вакарюк Л. Основні підходи до розуміння поняття «інформаційні права людини». *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 2. С. 155–159.

4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
5. Юридична енциклопедія / ред. Ю. С. Шемшученко та ін.; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. 741 с.
6. Логінова Н. І., Дробожур Р. Р. Правовий захист інформації: навчальний посібник. Одеса: Фенікс, 2015. 264 с.
7. Данильчук Л. О. Сутність дефініції «інформація». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2012. № 5. С. 18–26.
8. Микитенко Л. А. Парадигма забезпечення права споживача на інформацію. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 47–55.
9. Бржезька З. М., Гайдур Г. І., Аносов А. О. Вплив на достовірність інформації як загроза для інформаційного простору. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2018. № 2(2). С. 105–112.
10. Політанський В. С. Принципи інформаційно-правових відносин. *Часопис Київського університету права*. 2013. С. 55–60.
11. Партико З. В. Властивості інформації. *Інформація, комунікація, суспільство 2017: матеріали 6-ї Міжнародної наукової конференції ІКС–2017, 18–20 травня 2017 року*. Славське, 2017. С. 136–137.
12. Руда Т. Достовірність доказів у цивільному судочинстві США та України: порівняльно-правовий аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 87. С. 73–78.
13. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
14. Словник української мови: в 11 т. / УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 5 : Н-О / ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. 840 с.
15. Доценко О. М. Спростування недостовірної інформації як спосіб захисту права фізичної особи на особисте життя. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 59–63.
16. Шимон С. І. Поширення недостовірної інформації: відповідальність за шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичної особи. *Юридичний журнал*. 2003. № 6. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=320>
17. Лежух Т. І. Специфіка доказування у справах про захисту честі, гідності та ділової репутації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2-3. С. 140–144. URL: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/3/Lezhukh%20Т.І..pdf
18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.12.2021 у справі № 905/902/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102342551> (дата звернення: 31.03.2025).
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.11.2022 у справі № 2318/1249/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107805167> (дата звернення: 31.03.2025).
20. Окунев І. С. До питання про види недійсності у праві. *Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Випуск 35. Київ, 2024. с. 160–169.
21. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
22. Бахаєва А. С. Правочин, який вчинено під впливом помилки, обману (шахрайства). *Форум права*. 2018. № 1. С. 8–15.
23. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 31.03.2025).

References

1. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / AN URSSR, In-t movoznavstva imeni O. O. Potebni; redkol.: I. K. Bilodid (holova) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1970–1980. T. 2: H-Zh / red. tomu: P. P. Dotsenko, L. A. Yurchuk. 1971. 550 s.
2. Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk / za zah. nauk. red. V. I. Shynkaruk; In-t filosofii im. H. S. Skovorody. Kyiv: Abrys, 2002. 742 s.
3. Vakariuk L. Osnovni pidkhody do rozuminnia poniattia «informatiini prava liudyny». *Pidpriyemnystvo, hospodarstvo i pravo*. 2018. № 2. S. 155–159.
4. Pro informatiuiu: Zakon Ukrainy vid 02 zhovtnia 1992 r. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (data zvernennia: 31.03.2025).
5. Yurydychna entsyklopediia / red. Yu. S. Shemshuchenko ta in.; NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana, 1998. T. 2: D-Y. 1999. 741 s.
6. Lohinova N. I., Drobozhur R. R. Pravovyi zakhyst informatiui: navchalnyi posibnyk. Odessa: Feniks, 2015. 264 s.

7. Danylehuk L. O. Sutnist definitsii «informatiia». *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*. Lviv, 2012. № 5. S. 18–26.
8. Mykytenko L. A. Paradyhma zabezpechennia prava spozhyvacha na informatiiu. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2016. № 1. S. 47–55.
9. Brzhevska Z. M., Haidur H. I., Anosov A. O. Vplyv na dostovirnist informatii yak zahroza dlia informatiinoho prostoru. *Kiberbezpeka: osvita, nauka, tekhnika*. 2018. No 2(2). S. 105–112.
10. Politanskyi V. S. Pryntsypy informatiino-pravovykh vidnosyn. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2013. S. 55–60.
11. Partyko Z. V. Vlastyvoli informatii. *Informatiia, komunikatsiia, suspilstvo 2017: materialy 6-i Mizhnarodnoi naukovoii konferentsii IKS-2017, 18–20 travnia 2017 roku*. Slavske, 2017. S. 136–137.
12. Ruda T. Dostovirnist dokaziv u tsyvilnomu sudochynstvi SSHA ta Ukrainy: porivnialno-pravovyi aspekt. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2011. № 87. S. 73–78.
13. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 31.03.2025).
14. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / URSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni; redkol.: I. K. Bilodid (holova) ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1970–1980. T. 5: N-O / red. tomu: V. O. Vynnyk, L. A. Yurchuk. 1974. 840 s.
15. Dotsenko O. M. Sprostuvannia nedostovirnoi informatii yak sposib zakhystu prava fizychnoi osoby na osobyste zhyttia. *Pravo i suspilstvo*. 2013. № 6.2. S. 59–63.
16. Shymon S. I. Poshyrennia nedostovirnoi informatii: vidpovidalnist za shkodu, zavdanu osobystym nemainovym pravam fizychnoi osoby. *Yurydychnyi zhurnal*. 2003. № 6. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=320>.
17. Lezhukh T. I. Spetsyfika dokazuvannia u spravakh pro zakhystu chesti, hidnosti ta dilovoi reputatsii. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2013. № 2-3. S. 140–144. URL: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/3/Lezhukh%20T.I..pdf.
18. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 07.12.2021 u spravi № 905/902/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102342551> (data zvernennia: 31.03.2025).
19. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 23.11.2022 u spravi № 2318/1249/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107805167> (data zvernennia: 31.03.2025).
20. Okuniev I. S. Do pytannia pro vydy nediisnosti u pravi. *Pravova derzhava: Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy*. Vypusk 35. Kyiv, 2024. S. 160–169.
21. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennia: 31.03.2025).
22. Bakhaieva A. S. Pravochyn, yakii vchyneno pid vplyvom pomylky, obmanu (shakhraistva). *Forum prava*. 2018. № 1. S. 8–15.
23. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 02 bereznia 2015 r. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (data zvernennia: 31.03.2025).

Окунев І. С. Недостовірність як прояв недійсності у праві

У статті розглядається феномен недостовірності як прояву недійсності у праві. Здійснений аналіз визначень понять «достовірність» і «недостовірність» у загальнонауковому та правовому аспектах. Автор обґрунтовує, що недостовірність є не тільки характеристикою інформації чи документів, а й юридично значущою обставиною, яка може слугувати підставою для визнання правових актів, правочинів та інших юридичних явищ недійсними. Розроблено характеристику правових наслідків цієї форми недійсності та розмежовано матеріально-правові та процесуальні аспекти застосування цієї категорії. Вказано на недостатність правового регулювання та роз'яснено необхідність його вдосконалення та кодифікації, щоб забезпечити єдність практики правозастосування та юридичну визначеність. Недостовірність постає тим юридично значущим явищем, завдяки якому забезпечується точне застосування норм права та відновлення прав та законних інтересів учасників правовідносин. Вказано на зв'язок цієї категорії з іншими правовими явищами.

Ключові слова: недостовірність, достовірність, правова дійсність, правовий акт, інформація, документ, правочин, доказ.

Okuniev I. S. Unreliability as a manifestation of invalidity in law

The article considers the phenomenon of unreliability as a manifestation of invalidity in law. An analytical view is taken on the definitions of “reliability” and “inreliability” in both general scientific and legal perspectives. The author argues that inreliability is not merely a characteristic of information or documents, but a legal fact that may serve as a basis for declaring legal acts, transactions, and other legal relationships invalid. The study offers a systematic characterization of the legal consequences stemming from inreliability, distinguishing between their material and procedural aspects. Furthermore, the author emphasizes the insufficiency of legal regulation and the

necessity for its improvement and codification in order to enable uniform application of the law and legal certainty in practice.

Inreliability, therefore, emerges as a legally significant phenomenon that guarantees the proper application of legal norms and the restoration of the rights and lawful interests of participants in legal relationships. The paper also clarifies its relation to other legal categories and draws distinctions between inreliability and falsehood in legal terminology.

Key words: inreliability, reliability, invalidity, legal reality, legal act, information, document, legal transaction, evidence.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-261-267